

*De waterkeringen, het oppervlaktewater, het grondwater en de **waterketen** zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en benaderen we als één systeem.*

VV-besluitnota

Registratienummer:
20.093276

De verenigde vergadering besluit:

1. Actief bij te dragen aan de realisatie van een nieuw sanitatieconcept in Nieuw Valkenburg, door:
 - a. Ruimte te bieden aan de verdere verkenning en uitwerking van alternatieve oplossingen in nieuwe sanitatie.
 - b. Bij te willen dragen in de meerkosten van een nieuw sanitatie-concept ten opzichte van de traditionele sanitatie-oplossing voor het onderdeel zuiveren van afvalwater tot een maximum van ca. 70.000,-- per jaar aan extra exploitatielasten.
 - c. Een definitief besluit te nemen over de Rijnlandse financiële bijdrage in nieuwe sanitatie na afronding van het onderzoek van alternatieve oplossingen (VV 30 juni 2020).
2. Nu geen ondernemende rol te vervullen als mede-eigenaar en -financier van een, nieuw op te richten, Warmte- en koudebedrijf Nieuw Valkenburg.
3. Met onze ketenpartners nader onderzoek te doen naar een doelmatige samenwerkingsorganisatie voor de aanleg en het beheer en onderhoud van de benodigde infrastructuur in Nieuw Valkenburg.

Context

Waarom wordt de VV om een besluit gevraagd?

In de bijeenkomst van 16 december jl. heeft u een opinievormende en richtinggevende discussie gevoerd over de rol van Rijnland in de gebiedsontwikkeling van Nieuw Valkenburg. Een grootschalige gevarieerde woonlocatie (5.600 woningen) op het voormalig marinevliegveld Valkenburg met hoge duurzaamheidsambities.

In de VV-bijeenkomst van 16 december stonden twee bestuurlijke vraagstukken centraal, waarvoor we u nu om een definitief besluit vragen.

1. Wil Rijnland, samen met andere partners, een actieve rol gaan spelen in een nieuw sanitatieconcept in Nieuw Valkenburg en is het ook bereid daarin extra te investeren?
2. Wil Rijnland een ondernemende rol spelen in een nieuw bedrijf dat zorg draagt voor de warmte- en koude voorziening uit aquathermie in Nieuw Valkenburg. En zo ja, welke?

Deze VV-besluitnota is een vervolg op de bestuurlijke bespreking van 16 december j.l. en heeft daarom een andere opbouw dan de eerdere opinienota. De essentie van het voorstel is wel hetzelfde gebleven, waarbij rekening is gehouden met de belangrijkste aandachtspunten die u op 16 december heeft meegegeven, waaronder:

- Positief dat Rijnland actief meedoet en bijdraagt in het totaalconcept van een klimaatbestendig, duurzaam en innovatief Nieuw Valkenburg, zoals nieuwe sanitatie.
- Positief over de verkenning van meerdere varianten, maar concretiseer de kosten en de maatschappelijke voordelen.
- Biedt bij de verkenning helderheid over de verdeling van de kosten, maar ook hoe de voordelen over de verschillende partijen neerslaan.
- Waarom een verhoging van de zuiveringslasten als het alleen in het belang is van een specifieke groep bewoners?.
- Oplossing die zoveel mogelijk bijdraagt aan medicijnrestenverwijdering, besparing drinkwater (door hergebruik grijs water), biodiversiteit en ecologie.

Waarom is nu een VV-besluit nodig?

Rijnland werkt samen met meerdere partijen (Dunea, gemeente Katwijk, grondeigenaar Rijksvastgoedbedrijf en grondeigenaar/projectontwikkelaar BPD). Dit samenwerkingsverband beslist over toepassing van nieuwe sanitatie en aquathermie in Nieuw Valkenburg. In juni 2020 is een intentieovereenkomst met de betrokken partijen getekend en is afgesproken om in deze periode uitsluitsel te geven over de haalbaarheid van nieuwe sanitatie en aquathermie. In deze samenwerking is bij alle partners behoefte aan duidelijkheid over ieders positie en bijdrage in de toepassing van nieuwe sanitatie en aquathermie in Nieuw Valkenburg, dus ook over die van Rijnland.

Samenhang nieuwe sanitatie en aquathermie?

Nieuwe sanitatie is een nieuwe manier om relatief schoon afvalwater (grijs water, zoals douche-, was- en keukenwater) en zo geconcentreerd mogelijk vuil afvalwater (zwart water, zoals toiletafvoer) gescheiden in te zamelen en te verwerken. Doel is om het gezuiverde afvalwater, als waardevolle zoetwaterbron, nuttig her te gebruiken.

Aquathermie is het benutten van warmte uit oppervlaktewater (TEO), afvalwater (TEA) en/of drinkwater (TED). De warmte die in water opgeslagen zit, kan door warmtepompen op de juiste temperatuur worden gebracht om panden te verwarmen en te verkoelen. Het is een schone en herwinbare energiebron en draagt bij aan het terugdringen van de CO₂ uitstoot.

Voor Nieuw Valkenburg is het vertrekpunt geweest om een geïntegreerd concept aan te bieden van nieuwe sanitatie en aquathermie. Hiervoor zijn, samen met Dunea, haalbaarheidsonderzoeken uitgevoerd, die de basis zijn geweest voor dit VV-voorstel.

In bijlage 1 vindt u een nadere toelichting op alle thema's waar Rijnland in Nieuw Valkenburg bij betrokken is.

Argumenten

1.1 Nieuwe sanitatie in Nieuw Valkenburg geeft uitvoering aan de doelstellingen van Rijnland.

De nieuwe sanitatie in Nieuw Valkenburg past op 3 manieren bij de doelstellingen van Rijnland. Ten eerste realiseren we maatschappelijke meerwaarde en draagt het bij aan groter waterbewustzijn. In het Coalitieakkoord "Water raakt ons" 2019-2023 staat, dat Rijnland daar een onmisbare rol bij heeft.

We zorgen voor samenhang tussen een klimaatbestendige inrichting, goede waterkwaliteit in de wijk, vasthouden van (schaars) zoetwater, duurzame sanitatie, aquathermie en (her)gebruik van gezuiverd afvalwater.

Daarnaast past nieuwe sanitatie als een nieuwe standaard bij de uitgangspunten van het onlangs getekende Convenant klimaatadaptief bouwen.

Tot slot stimuleert dit project innovaties en samenwerking in de waterketen. Het kan een proeftuin zijn voor onderzoek door kennisinstituten en bijdragen aan het beeld van Rijnland als innovatief waterschap.

1.2 Nieuwe sanitatie past volledig bij de doelstellingen van de woonlocatie Nieuw Valkenburg.

De doelstellingen van de nieuwe woonwijk zijn: duurzaam, innovatief en circulair. Momenteel is het nog een "groene weide". Nieuw Valkenburg kan dus helemaal ingericht worden en meegroeien met de ontwikkeling van de wijk. Door de schaalgrootte en in combinatie met aquathermie is het een voorbeeldproject, dat nog niet is gerealiseerd in Nederland.

1.3 Nieuwe sanitatie heeft maatschappelijke voordelen.

De voordelen zijn:

- Zoet water wordt steeds schaarser, zeker in tijden van toenemende droogteperioden. Het gezuiverde afvalwater wordt gedeeltelijk afgevoerd naar de boezem. Een deel van het effluent kunnen we als zoetwaterbron benutten voor lokaal hergebruik (bijv. voor besproeien tuinen en openbaar groen). Dit bespaart enig drinkwater.
- Als afvalwater, bij grootschalige toepassing, geconcentreerder op de centrale zuivering komt, dan leidt dat tot een doelmatiger afvalwaterzuivering en biedt het betere mogelijkheden tot terugwinning van grondstoffen en energie.
- Grijs water is kansrijk voor toekomstige warmte- en koudelevering (als aanvulling op het TED-concept).
- Het is een mogelijkheid om nieuwe technieken en innovaties op praktijkschaal toe te passen, ook op het gebied van governance (living lab). De leereffecten hiervan hebben een veel grotere uitstraling dan het belang van Nieuw Valkenburg en haar bewoners.
- Woningen behouden langer hun waarde, omdat ze slim en toekomstbestendig zijn gebouwd.

1.a.1 De beste maatschappelijke oplossing vraagt om meer onderzoek.

Rijnland kan niet alleen beslissen over een sanitatieconcept, maar doet dit met de ketenpartners. De basis voor dit VV-voorstel is dus samen met de inbreng van onze ketenpartners tot stand gekomen. Uit het haalbaarheidsonderzoek blijkt, dat deze 'basisvariant' een goede haalbare oplossing is voor toepassing van nieuwe sanitatie. Dit concept doet geen concessies aan de kwaliteit. We gebruiken bewezen technieken en voldoen aan dezelfde effluenteisen als bij een traditionele oplossing (referentie effluentnormen awzi Katwijk).

We willen echter, samen met onze partners, alternatieve oplossingen verkennen. Door praktijkervaringen elders zijn namelijk nieuwe inzichten en ideeën ontstaan. Er zijn alternatieve oplossingen denkbaar, die mogelijk meer maatschappelijke voordelen bieden, zoals een bijdrage aan drinkwaterbereiding en -besparing. Of oplossingen die misschien goedkoper zijn en minder infrastructuur vereisen.

Daarbij blijven de volgende uitgangspunten van toepassing:

- maatschappelijk voordeligste oplossing staat centraal;
- afvalwaterstromen worden aan de bron gescheiden;
- vies afvalwater is zo geconcentreerd mogelijk;
- gezuiverde water wordt zo nuttig mogelijk hergebruikt;
- oplossing draagt bij aan duurzame maatschappelijke opgaven (aquathermie, besparing drinkwater, biodiversiteit, verwijderen medicijnresten).

Zoals aangegeven door de VV, worden bij de verkenning van de verschillende varianten de kosten en de maatschappelijke voordelen zo veel mogelijk geconcretiseerd. Ook hoe de lasten worden verdeeld en de voordelen over de verschillende partijen neerslaan. Dat komt terug bij de definitieve besluitvorming in juni 2021

1.a.2 Hiermee anticiperen we op een bedenking van de gemeente Katwijk

Het sanitatieconcept uit het haalbaarheidsonderzoek gaat uit van afvoer van het geconcentreerde zwarte afvalwater, via het bestaande rioolstelsel van de gemeente Katwijk, naar de awzi Katwijk. De gemeente heeft hiervoor nog geen toestemming verleend en het vraagt misschien ook uitbreiding van de capaciteit van het bestaande rioolstelsel, ook al gaat het om een (beperkte)

hoeveelheid zwart afvalwater. In de variantenstudie nieuwe sanitatie verkennen we opties die geen extra belasting vormen voor het bestaande riool van Katwijk.

1.b.1. Nieuwe sanitatie vraagt om extra investeringen.

De totale maatschappelijke investeringskosten van de voorliggende basisvariant zijn hoger dan voor een traditionele oplossing voor afvalwaterbehandeling. Dit betreft voornamelijk extra rioleringskosten (gemeente), maar ook extra Rijnlandse zuiveringslasten. De onderzochte basisvariant betekent voor Rijnland ca. 70.000 euro per jaar aan extra zuiveringslasten t.o.v. een traditionele zuiveringsopties. Omgerekend over de gehele levensduur is dat een totaalbedrag van ongeveer 2 mln euro (zie specificatie bijlage 2).

1.b.2. Hiermee beperkt Rijnland zijn bijdrage tot zijn wettelijke taak.

Rijnlands bijdrage in nieuwe sanitatie beperkt zich tot de zuivering van afvalwater. Dat betekent dat Rijnland niet bijdraagt in de extra kosten die andere partners maken in het nieuwe sanitatieconcept. Dit past binnen de afspraak uit het Coalitieakkoord: "Rijnland werkt wel samen met anderen, maar neemt geen taken en (financiële) verantwoordelijkheden van anderen over." En dit past binnen de afspraak met ketenpartners, dat eenieder financiële verantwoordelijkheid draagt voor zijn eigen wettelijke taak.

1.b.3. Het collectief taakbelang rechtvaardigt een extra investering in nieuwe sanitatie ten laste van de zuiveringsheffing.

De voordelen van het nieuwe sanitatieconcept strekken verder dan alleen de belangen van de bewoners in Nieuw Valkenburg. Het is een innovatieve praktijktoepassing waarmee we ervaring opdoen in het toepassen van nieuwe duurzame en effectieve technieken en het aangaan van nieuwe samenwerkings- en organisatievormen rondom de inzameling en zuivering van afvalwater. Ervaringen die we ook elders kunnen toepassen, zeker gelet op de vele nieuwe woonlocaties die de komende decennia op de rol staan.

Uiteraard zullen de bewoners van Nieuw Valkenburg ook enige voordelen kunnen ervaren, maar de primaire doelstelling van deze investering is gericht om op een andere manier invulling te geven aan de uitvoering van onze bestaande wettelijke zuiveringstaak. Dat is een collectief belang waarvoor het solidariteitsprincipe geldt en daarmee ook een juridische titel om de kosten van deze innovatie uit de zuiveringsheffing te dekken.

1.b.4. De voordelen voor de bewoners in Nieuw Valkenburg bieden onvoldoende basis om de meerkosten voor nieuwe sanitatie aan (specifieke groepen van) bewoners in de woonwijk door te belasten.

Vanuit de VV is de vraag gesteld of de extra kosten van zuivering niet aan de bewoners van de nieuwe wijk kunnen worden doorbelast. Die ervaren immers een voordeel, omdat het lokaal gezuiverde afvalwater kan worden hergebruikt.

Allereerst kan worden gesteld dat de bewoners geen voordeel zullen ervaren in de andere manier waarop het afvalwater wordt ingezameld, afgevoerd en gezuiverd ten opzichte van een traditionele oplossing. In hun praktijkbeleving van sanitatie verandert er niets. De voorzieningen en de extra investeringen voor nieuwe sanitatie vinden plaats "achter de schermen".

Dat neemt niet weg, dat de "bijvangst" van lokale beschikbaarheid van extra zoet water ook een voordeel kan zijn voor alle bewoners in de wijk. In tijden van droogte kan gebufferd water bijvoorbeeld worden gebruikt als sproeiwater voor tuinen. Dit kan een (relatief geringe) besparing van drinkwater opleveren.

Een mogelijke directe doorbelasting van de extra kosten van nieuwe sanitatie (als een bijzondere plusvoorziening voor de bewoners) is in theorie denkbaar via 2 opties:

1) De extra kosten van nieuwe sanitatie worden betaald uit de grondexploitatie van het RVB/BPD en maken daarmee onderdeel uit van de stichtingskosten van de woningen.

Vanuit RVB is aangegeven dat uitgaven uit de grondexploitatie zich beperken tot de wettelijke vereisten en dat andere overheden zelf verantwoordelijk zijn voor de financiering van hun eigen

wettelijke taken (i.c. Rijnland voor de zuiveringstaak), ook als daaraan op een duurzamer en innovatiever manier invulling wordt gegeven.

2) Via tariefsdifferentiatie in de waterschapsbelastingen worden de extra kosten bij de bewoners van Nieuw Valkenburg in rekening gebracht.

De meerkosten van de gescheiden zuivering van grijs en zwart afvalwater komen ten laste van het zuiveringsbeheer. De Waterschapswet (art 122, lid e en f) ziet de zuiveringsheffing als een bestemmingsheffing, die alle kosten van de zuiveringstaak moet omvatten en waarbij de heffing (via vervuilingseenheden) enkel aan die taak ten goede mag komen. Deze bekostigingsmethode geldt voor het gehele beheergebied van het waterschap (solidariteitsprincipe). De wet biedt geen ruimte om delen van het beheergebied (zoals Nieuw Valkenburg) anders te belasten dan de rest van Rijnlands beheergebied.

In de nieuwe voorstellen van de herziening van het belastingstelsel wordt wel de mogelijkheid ingebracht om bijzondere waterstaatkundige plusvoorzieningen rechtstreeks aan een belanghebbende groep door te belasten. Dit betreft echter alleen voor waterstaatkundige voorzieningen, die uit de watersysteemheffing worden gefinancierd. Dat is bij nieuwe sanitatie in Nieuw Valkenburg niet aan de orde.

1.b.5. De totale kosten voor de partners zijn mogelijk lager.

Nieuwe sanitatie heeft een duidelijke maatschappelijke meerwaarde, maar het is geen economisch verdienmodel. Het vraagt extra investeringen waar geen concrete financiële opbrengsten tegenover staan.

Bovendien zijn de financiële gevolgen van nieuwe sanitatie niet gelijkelijk over alle ketenpartners verdeeld (zoals de extra rioleringskosten voor de gemeente).

Daarom starten we samen een lobby voor subsidie of medefinanciering vanuit provincie en Rijk.

Wij zien daar kansen in, omdat toepassing van nieuwe sanitatie in combinatie met aquathermie op deze grote schaal een voorbeeldproject is voor Nederland.

1.c.1. Er is meer informatie nodig om een definitieve financiële verplichting aan te gaan.

Met dit besluit omarmt de VV het voorstel dat Rijnland, met ketenpartners, actief mee wil doen aan de realisatie een nieuw sanitatieconcept in Nieuw Valkenburg en ook bereid is daarin, tot een zekere grens, financieel extra te willen investeren. Hiermee geeft u richting en kaders voor het verdere proces, maar gaat u nog geen definitieve financiële verplichting aan. Dat gebeurt pas na afronding van het verdere onderzoek (besluit 1.a.), waarbij de verschillende alternatieve varianten (naast de traditionele oplossing en de basisvariant van het haalbaarheidsonderzoek) op een rijtje staan, inclusief de aandachtspunten die de VV daarin heeft meegegeven. Dat onderzoek wordt met partners gezamenlijk uitgevoerd in het 1^e kwartaal 2021. In de VV van 30 juni 2021 zullen de resultaten daarvan worden besproken, zodat de VV een gericht besluit kan nemen over de voorkeursvariant en de daarmee gepaard gaande financiële gevolgen. Datzelfde traject geldt ook voor de andere ketenpartners die een bijdrage leveren in nieuwe sanitatie. Deze planning past in het planningstraject voor de gebiedsontwikkeling.

Op basis van het VV-besluit in juni 2021 wordt de voorbereiding voor de realisatie verder opgepakt. Wij verwachten in het 1^e kwartaal 2022 met een voorstel te komen voor een uitvoeringskrediet.

2.1 Een ondernemende rol past niet binnen uw kaders.

Op 16 december 2020 (bij de besluitvorming over aquathermie) heeft u kaders vastgesteld. Op basis daarvan is er geen reden dat Rijnland nu mede-eigenaar wordt van het warmte- en koudebedrijf Nieuw Valkenburg. Concreet gaat het om de volgende overwegingen:

- Warmte- en koudelevering gebeurt in de 1e fase van de wijkontwikkeling met drinkwater (TED). Rijnland is hier geen bronhouder van en speelt hier dus ook geen actieve rol in.
- Er zijn serieuze andere (markt)partijen, die als eigenaar in het warmtebedrijf willen stappen. Rijnland is niet persé nodig voor kennis en financiering van aquathermie.
- Het levert geen direct voordeel voor de Rijnlandse taakverantwoordelijkheden.
- Eenvoud in compliance: Rijnland loopt geen juridische, fiscale en ondernemersrisico's.

2.2 Rijnland kan eventueel ook later mede-eigenaar worden.

Het besluit om nu geen mede-eigenaar te worden van het warmte- en koudebedrijf is geen belemmering om eventueel later toe te treden. Rijnlands bestuur kan dit besluit heroverwegen. Bijvoorbeeld als in de latere fases van de wijkontwikkeling (over 8-10 jaar) afvalwater (TEA) of oppervlaktewater (TEO) als aanvullende bron wordt gebruikt voor aquathermie. Het is een mogelijkheid, geen verplichting. Rijnland kan er dan ook voor kiezen om de rol van facilitator (vergunningverlener, adviseur) te spelen in de beschikbaarstelling van deze warmtebronnen.

3.1 Er zijn kansen voor doelmatigheid en kostenbesparing door werk met werk te maken.

Verschillende partijen leggen in een beperkte fysieke ruimte in de wijk infrastructuur aan. Door de drukte in de openbare ruimte zien alle betrokken partijen de noodzaak in van gecoördineerd beheer en onderhoud. Dat biedt ook kansen om kosten te besparen door werk met werk te maken. De gezamenlijke ambitie is om het beheer van alle nutsvoorzieningen in één hand te brengen (multi-utility-organisatie). Het eigendom en de wettelijke taakverantwoordelijkheid van de infrastructuur blijft bij de verschillende partijen. Deze governancevraagstukken vragen naar de beste organisatie. Daar is onderzoek voor nodig. Wij verwachten op z'n vroegst medio 2021 hierover een voorstel en besluitvorming van de VV over de rol van Rijnland hierin.

Risico's

1.1 Een actieve Rijnlandse bijdrage schept een precedent voor alle andere gebiedsontwikkelingen.

Het besluit voor Nieuw Valkenburg staat op zichzelf en heeft geen automatische doorwerking naar gebiedsontwikkelingen elders binnen Rijnland. Ook die vragen weer zelfstandige VV-besluiten over de rol van Rijnland daarin. Het is maatwerk, omdat omstandigheden en potentieel verschillen per gebied. Uiteraard zijn het coalitieakkoord en vastgestelde VV-kaders wel bepalende uitgangspunten voor de voorstellen.

1.2 De ontwikkelaar en bewoners hebben bezwaren tegen het nieuwe sanitatieconcept.

Nieuwe sanitatie slaagt alleen als ook de toekomstige bewoners hierachter staan, want het vraagt ook ander gedrag. De gemeente en ontwikkelaars zijn hierin de gesprekspartners. Er is namelijk nog geen vertegenwoordiging van toekomstige bewoners. In overleg zijn we uitgegaan van betaalbare sanitatievoorzieningen, die geen afbreuk doen aan het comfort van bewoners (zoals een normaal spoeltoilet). Daar hoort echter ook bij dat bewoners bewust omgaan met (afval)water en bijvoorbeeld geen middelen gebruiken die het zuiveringsproces negatief beïnvloeden. Daarom blijven alle ketenpartners intensief samenwerken in de communicatie met (toekomstige) bewoners. Op die manier maken we hen bewust wat het betekent om in een duurzame woonwijk te wonen.

1.3 De gemeente Katwijk (of RVB) is niet bereid de meerkosten van een dubbel riool te betalen.

Voor het concept van nieuwe sanitatie zijn alle ketenpartners nodig. Het grootste deel van de meerkosten van nieuwe sanitatie komt voor rekening van de gemeente (o.b.v. variant haalbaarheidsonderzoek). Gelet op de financiële situatie bij de gemeente is het een realistische kans dat Katwijk geen prioriteit geeft aan nieuwe sanitatie (ook al onderschrijft zij de maatschappelijke waarde daarvan). Daardoor bestaat de kans dat nieuwe sanitatie in Nieuw Valkenburg niet doorgaat.

Om dat risico te beperken verkennen we, samen met de gemeente, de volgende opties:

- Beperkttere omvang: Voorlopig gaan we alleen in het startgebied van de woonwijk uit van een dubbel rioolstelsel (ca. 2.600 van de 5.600 woningen). Dat vraagt een veel lagere extra investering in het rioolstelsel. De beslissing voor de later fases van de woonwijk kan over 5-10 jaar worden genomen.
- Goedkopere sanitatie-oplossingen: In de verdere verkenning van maatwerkvarianten zoeken we naar oplossingen, die minder investering vragen in het rioolstelsel (besluitpunt 1.a.).

- Subsidies: We trekken samen met alle ketenpartners op om subsidie en mede-financiering vanuit provincie en Rijk binnen te halen (argument 1.b.5.).

2.1. Nu niet meedoen in het warmte-koudebedrijf sluit een mogelijke toekomstige rol van Rijnland in aquathermie uit.

Het is een realistische optie dat in de latere ontwikkelfases van de woonwijk ook het afvalwater en/of het oppervlaktewater nodig zijn als bron voor warmte- en koudelevering in de woonwijk. In dat geval geldt het door de VV op 16 december vastgestelde kader over de faciliterende rol van Rijnland in aquathermie. Dan is het nog steeds niet noodzakelijk om een ondernemende rol te spelen in het warmte- en koudebedrijf. Mocht Rijnland dat op enig moment toch willen, dan zijn er geen juridische belemmeringen om later tot het bedrijf toe te treden. Alleen treedt Rijnland dan toe in een bestaand bedrijf en heeft het geen organisatiebepalende invloed, zoals het geval zou zijn geweest als mede-oprichter.

Het nu niet meedoen in het warmtebedrijf is geen belemmering voor een mogelijk nieuw samenwerkingsverband voor een doelmatige aanleg en beheer van de infrastructuur in de water- en warmteketen (besluitpunt 3).